

מראי מקומות - בבא מציעא ט"ז

הנתיבות (שד"מ, א') דיסוד של גביית חוב הוא דמיחדים הלוח והמלוה דמעוה אלו הם פרעון החוב, וממילא נעשים ממון אלו של המלוה. וא"כ, י"ל דאין שייך לומר דרוצה שיהי' ממון אלו להלוקח, דפרעון חוב הוא ממילא להמלוה, ושפיר הק' הגמ' דבמה נעשה הקנין להלוקח [אולם יש לע' ממה שהוכיח מו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א מהדברי הרשב"א בגיטין דף כ', דמבואר שם דהרשב"א אינו ס"ל ליסוד של הנתיבות, וצ"ע]. וע"ע בחי' הר"ן על הגמ' דלעיל דניחא לי' דלא לקריי' גזלנא, דכ' כמש"כ הרשב"א, דאנן סהדי דלאוקמי' קמי לוקח קא בעי לה, אלא דכ' דעדיין אינו מיושב כל הצורך, דאף דרוצה להקנותה בזה, במה קנאה למעשה, דהא אמרי' דלאחר שלקחה מקנה אותה, וע"ז בא הגמ' כאן ליישב, איך נעשה הקנין [וצ"ע במה פליג על הרשב"א, הרי לכאור' דברי הרשב"א פשוטים הם, שהרי לכאור' הקנין הי' בשעה שעשה הגזולן מעשה קנין מהגזול, ועשה כן בשביל הלוקח, ואולי כוונתו לומר דעכשיו סבר הגמ' דבאמת קנין בא אח"כ, ועל דרך מש"כ הפני יהושע לעיל, וצ"ע].

(ג) **תהא במאמינו- פרש"י**, שאמר לו אני סומך עליך שתתננה בידי. וכ' הרשב"א דמשמע מדברי רש"י דדוקא הוא, וכ' דלשון הגמ' "תהא" משמע כדבריו. אולם הביא מי"מ דאפי' בסתם נמי, דכל לוקח בוטח ומאמין במוכר שיעמיד ממכרו בידו בשופי, דאלמלא כן לא הי' לוקח ממנו. אולם הק' הרשב"א, סכ"ס במאי קני לי', ותו' דכיון שמאמינו, "אף הוא כגובה אותה ומזכה לו ע"י עצמו, ועשו את שאינו זוכה כזוכה". והשטמ"ק כ' בשם הריצב"ש דקונה בהיא הנאה, דהיינו שהוא כמו כסף קנין, וכמו אשה מקודשת באדם חשוב בפ"ק דקידושין ע"י ההיא הנאה כשתזור ולוקחה.

(ד) **בההיא הנאה דלא קאמר לי' ולא מידי וקא סמיך עלי', טרח ומייתי לי'- הק' המהר"ם שייף** (בסוף העמוד), א"כ למה צריך לטעם דניחא לי' דלא לקריי' גזלנא, תיפוק לי' דבההיא הנאה דלא קאמר לי' ולא מידי, וכו', והניח בקו' [ולכאור' הי' שייך לומר דמה שצריך הטעם דלעיל, היינו דוהו הסיבה למה רוצה להקנותה לו, אבל בההוא הנאה וכו', בשביל הנאה זו גרידא לא הי' רוצה להקנותה לו, אלא דכיון דרוצה להקנותה לו, הנאה זו יכול להיות הכסף בשביל הקנין, וצ"ע].

(א) **פשיטא זבנה אורתה ויהבה במתנה וכו'-** פרש"י, אם קודם שלקח מן הבעלים חזרה ומכרה לאיש אחר לבד מן הראשון, וכו'. וכ' הרשב"א דשפיר פי' דמיירי דוקא קודם שלקח מן הבעלים, דאם אי' דכבר לקח מן הבעלים, אז כבר זכה בה הלוקח ראשון, וא"כ לא מהני שוב למוכרה וכו'. אולם ע' בפני יהושע שהק' דלכאור' רש"י סותר משנתו, שהרי לעיל (ד"ה דמית) פי' דמיירי דמית גזלן לאחר שלקחה, והבנים באים להוציא מיד הלוקח, ומשמע מזה שאין הלוקח קנאו מיד בשעת קניית הגזלן. וביאר דס"ל לרש"י דכשהגמ' לעיל הי' נסתפק דאולי יש אופנים שלא יהי' רוצה להקנות להלוקח, א"כ הי' מקום לומר שלא יהי' אומדנא שרוצה להקנותו לו מיד, שמא ימות או ימות לוקח. אבל כיון דמסיק הגמ' דלעולם רוצה שיהי' של הלוקח, א"כ שפיר י"ל דבשעה שלקחו היתה כוונתו להקנותו להלוקח מיד קנין גמור, וא"כ שפיר פי' כאן דמיירי דוקא שלקח מן הבעלים. **אולם ע' בהגהות הגר"א** שהביא מהרמב"ם דאפי' לאחר שלקחה מיירי. וכ"כ הנמוקי יוסף (ט. בדפיו) בשם הראב"ד, וביאר דאף אי זבנה אחר שלקחה, כל היכא דזבנה או אורתה מיד שלקחה, איגלאי מילתא למפרע שלא נתכוין לאוקמה קמי לוקח.

(ב) **מכדי, האי לוקח במאי קני להאי ארעא, בהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא- תמה הרשב"א**, הא כבר אמרנו לעיל דהקנין הוא ע"י מה שהגזול מקנהו להלוקח, דכשהגזולן עושה מעשה קנין בעבור מהגזול, הרי הוא קנאו בשביל הלוקח, וא"כ מהו קו' הגמ' כאן ולכן פי' דקו' הגמ' הוא דוקא אהא דאי' דגבאה בחובו, דהתם לא שייך האי טעמא דנגזל מקנהו ללוקח, דלאו בדידי' תליא מילתא. וע' בשערי חיים (להגר"ח שמואלביץ ז"ל, קידושין ט"ז, ב') שהק' דהא גם בגבאה בחובו צריך הגזולן לעשות מעשה קנין כדי לגבותה בחובו, וא"כ לימא דמעשה קנין זה שעשה הוא בשביל הלוקח, וא"כ אין תירץ הרשב"א כלום. ותו' ע"פ מש"כ

מעכשיו, הרי לכאור' סכ"ס הרי כלתה קנינו, דלא חל הקנין עד לאחר שיבא לעולם, ומה מועיל מעכשיו שלא יהי' כלתה קנינו. וביאר דלא אמרי' כלתה קנינו אלא אם כן מצד העושים קנין אין רוצים שיחול הקנין עכשיו, אבל אם עכשיו עשה מעשה הקנאה בהחלט, ורק באפשרות הדבר מעכבת, אז נגמר ע"י מעשה של עכשיו, ואין בזה חסרון של כלתה. וכע"ז כ' בקונטרסי **שיעורים** (י"ג, ו), והוסיף דמה דס"ל לתוס' דמעכשיו לא מהני לענין שלא יוכל לחזור בו, היינו משום דדין חזרה הוא משום דאתי דבור ומבטל דבור, וכיון שלא חל החלות בפועל עד אחר זמן, א"כ סכ"ס הוא בגדר דבור, ויכול לבטלו. **עוד** הביא הקונטרס"ש מש"כ הרמב"ן **בקידושין** (ס"ג) ממש להיפוך מתוס', דצריך מעכשיו כדי שלא יהי' יכול לחזור בו, אבל אמירת מעכשיו לא מהני אם נקרע השטר קודם החלות. וכ' הקונטרס"ש דמבואר מדבריו דס"ל דחזרה תלוי במעשה הקנין, אבל חלות הקנין מצריך שיהי' השטר עדיין בעולם. עוד הביא שי' הרשב"א **בקידושין** שם דס"ל דצריך מעכשיו בין לענין דע"ז אינו יכול לחזור, ובין לענין דאם נקרע השטר, מ"מ מהני הקנין.

(ח) **רב כמאן אמרה לשמעתי וכו'-** הק' **הריטב"א**, ממאי, דלמא לעולם כרבנן ס"ל, ומ"מ קונה משום שתהא במאמינו. ותי' דלרבנן אינה קנוי' לו עד שיקחנה, ואילו לרב תהא קנוי' לו בשטר זו. עוד תי', דהכא כיון שאינו עומד בתוכה לא סמכה דעת'.

(ט) **והא אשה כשדה זו דמיא-** הק' **הריטב"א**, רבא דאמר מסתברא מילתי' דרב בשדה סתם כמאן אמרה, דאי כרבנן, הא פליגי רבנן אפי' בשדה סתם, ואם רבא ס"ל שיש הכרעה שלישית, כר"מ בשדה סתם ורבנן בשדה זו, דילמא רב נמי הכי סבירא לי', ומה ראי' הביא מן הבריייתא דרב אמרה אפי' בשדה זו. ותי' דכיון דרב בשיטת ר"מ אזיל בהאי דהכא ובכל דוכתא, אם איתא דלית לי' דר"מ בהדיא לגמרי, הי"ל לפרש דבריו, כיון דר"מ בהדיא תני לה אפי' בשדה זו (ובאמת רבא שי' ג' הוא). **אולם ע' בשטמ"ק בשם הריצב"ש שכ' דרבא ס"ל כרבנן, דבעלמא**

(ה) **בההיא הנאה וכו'-** כ' הלחם **אבירים** דגם במתנה שייך לומר בההיא הנאה, דאם לא הי' סומך דעת עליו, לא הי' מקבל ממנו.

(ו) **מתיב ר' ששת, מה שאירש מאבא, וכו'-** הק' **תוס'**, לימא רב דאמר כר"מ והבריייתא כרבנן. וזהו תוס' לשיטתו, דביאר דבההיא הנאה דקא סמיך דהיינו כאילו א"ל שדה זו תהא קנוי' לך לשאקחנה, והיינו דיש נדון של קנין על דבר שלא בא לעולם, דהי' מעשה קנין עכשיו שיחול לאחר זמן, שלא חל הקנין להלוקח עד שלקחה הגזלן מהנגזל. אבל לפי מה שהבאנו לעיל **מהרשב"א**, דבאמת אנן סהדי דבשעה שלקחה מהנגזל הרי הוא לוקחו בשביל הלוקח, א"כ אי"ז נדון של הקנאת דבר שלא בא לעולם בכלל. **ובאמת** כבר הק' **בשטמ"ק** בשם **הריצב"ש** כן, דמה הק' הגמ' מהא דמה שאירש מאבא, הרי אין כאן דבר שלא בא לעולם, דהא בההיא הנאה דמאמינו גמר ומקנה לי' מהשתא, ודבר שבא לעולם הוא (וזהו ג"כ לשיטתו, דהקנין להלוקח הוא עכשיו כשהגזלן חוזר ולוקחה מהנגזל, ואין שייך בזה דבר שלא בא לעולם). ותי' דאה"נ, דר' ששת לא ס"ל כרבא דביאר כן, אלא כרמי בר חמא דלעיל דאמר הא גברא והא תיובתא. ולפי תוס', נמצא דתירוץ הגמ' הוא דבדבר שלא בא לעולם בעלמא, הרי החסרון הוא מה שלא סמכה דעת'י, ולפי הראשונים, יש לע' אם יש להוכיח כן ולפי הריצב"ש ג"כ יש להכריח כן כתוס'.

(ז) **האומר לחבירו שדה שאני לוקח לכשאקחנה** קנוי' לך **מעכשיו קנה-** הק' **הריטב"א**, מה שייך הכא מעכשיו, הלא אין שייך להלוקח לזכות בה עכשיו, הרי אפי' המוכרו לו לא זכה בה מעכשיו. והביא מי"מ דאהני מעכשיו שלא יוכל לחזור בו, אבל פליג על טעם זה. והביא בשם הר"י לתרץ דנקט מעכשיו שיקנה בו מאותה שעה שתבא לידו, ולא שיחזור וימכרנה לו, ואפ"ה קנה, דאדם מקנה בכסף ובשטר של עכשיו מה שאינו שלו לכשיהי' שלו. וע"ע **בתוס'** בעמוד א' דכ' דנפק"מ לענין אם נקרע או נאבד השטר, דכיון דאמר מעכשיו שפיר חל הקנין (וע' **בתוס'** ביבמות צג. באריכות). ותמה ר' **שמעון** (נדרים כ"ב), מה מהני אמירת

הי' הוחזק כפרן לאותו ממון, והביא מיש מתרצים דא"כ מאי איריא מעשה ב"ד, אפי' מלוה על פה נמי. אבל הוא פי' כדברי תוס', דאפי' בהחזק כפרן לאותו ממון קאמר', ומשום דנפל איתרע, חיישינן לפרעון.

אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא דבשדה סתם, כיון שהרי ימצא מוכרים הרבה, כדבר שבא לעולם דמי, ואפי' לרבנן מהני.

(י) **כל מעשה ב"ד הר"ז יחזיר- פרש"י**, דמה שאין חוששין שמא כתב ללוות ולא לזה, היינו משום שאין מקיימין את השטר אלא בפני בעל דין. וע' במהרש"ל שהעיר שלא קיי"ל כן, וכוונת רש"י רק להוכיח הא דאין הלוח מקיים השטר אלא המלוה, ולכן ע"כ הי' הלואה, ולכן הוי השטר ביד המלוה. והמהרש"א פי' דודאי עיקר טעם הדבר הוא משום שהמלוה מקיים השטר ולא הלוח, אלא דאם הי' מקיימין השטר שלא בפני בעל דין, אז הי' מקום לומר דכיון דהשטר נפל, איתרע, ויש מקום לומר שמא לא כתב ולא לזה, והמלוה טרח לזייף השטר בטוב, עד שסבורים העדים שהיא חתימתן.

(יא) **גבי שטר חוב מאי איכא למימר, אם איתא דפרעי וכי- הק' בחי' הר"ן**, למה לא אמרי' דגם בעל חוב הו"ל למכתב שובר אם אין המלוה נותן לו שטר חובו. ואם אמרי' משום שאינו רוצה לשמור שטר מהעכברים, א"כ לימא ה"ה לענין שטר שומא כן, שאינו רוצה לכתוב שטר אחרנא עלי', ומ"ש. וע"ש באריכות, וכ' דשאני שטר שומא, דאפי' אם קורע השטר שומא, צריך הלוח לשמור הקרעים, לפי שאם רוצה המלוה, יכול להביא עדים שב"ד הגבו לו שדה זו, ולכן ממ"נ צריך לשמור הקרעים, וממילא יש לטעון עליו שהי"ל לכתוב שטר זביני חדשה. אבל בב"ח לא שייך זה, ויכול לטעון דעדיף לו להמתין עד שהמלוה יתן לו השטר חוב לקרוע, מלכתוב שובר שיהי' צריך לשמור.

(יב) **כגון שהחזק כפרן- ע' בתוס' (ד"ה ומשום)** דמבואר דמיירי דהחזק כפרן לאותו ממון, אבל כיון דנפל, אתרע טענת המלוה, ואמרי' דאולי כבר שילם. אולם ע' בשטמ"ק בשם הראב"ד, שכ' דמיירי שהי' החזק כפרן בעסק אחר, וכיון דנפיק עלי' השתא מעשה ב"ד, לא חיישינן לפרעון, ומשו"ה מקשינן דאפי' במעשה ב"ד אין מחזיקין לי' בכפרן מממון לממון. אלא דהביא השטמ"ק מה שהק' הרשב"א, דא"כ לימא דמיירי שבאמת